

Reading to Learn -arviointikuvaimet opiskelijatekstiin sovellettuna – tarkastelussa erityisesti lausetyypit, osallistujaroolit sekä ilmenemismuoto

Tässä materiaalissa voi tutustua korkeakouluopiskelijan kirjoittamaan tekstiin, joka on arvioitu Reading to Learn -arviointikuvainten avulla. Materiaalissa tarkastellaan erityisesti tekstissä esiintyviä lausetyyppejä, osallistujaroleja sekä tekstin ilmenemismuotoja. Näiden lisäksi tekstin arvioinnissa on otettu huomioon muodolliset seikat.

Tekstistä annetut pisteet näkyvät materiaalin lopussa. Opiskelijan teksti on pisteytetty niin, että eri osa-alueista on annettu 0–3 pistettä.

Tekstiä käsitellään tarkemmin Kielibuusti-hankkeen videolla, joka on katsottavissa osoitteessa www.kielibuusti.fi osiossa Arviointiapua suomenopettajille. Videolla käsitellään tarkemmin arvioinnissa käytettyä taulukkoa ja avataan joitain käsitteitä, joita Reading to Learn -menetelmässä käytetään.

Taustatietoja tekstistä

Tekstin kirjoittanut opiskelija suorittaa Helsingin yliopistossa Suomen kielen ja kulttuurin perusopinnot.

Kirjoitustehtävä on osa Suomen historiaa käsittelevää kurssia, joka on suunniteltu kielitaidoltaan B2-tasoisille.

Tekstin tehtävänanto oli seuraava:

Yle Areenassa on katsottavissa 9-osainen TV-sarja *Suomi on ruotsalainen*. Valitse kaksi ohjelmaa ja katso ne. Tee muistiinpanoja ja kirjoita sitten noin 1–2 sivun teksti (yhteensä!) katsomistasi ohjelmista. Kerro ensin lyhyesti, mikä oli ohjelman aihe ja pääsisältö. Mieti sitten, mikä oli sinusta mielenkiintoista. Mikä yllätti sinut? Mitä ajatuksia ohjelmat herättivät?

Opiskelijan kirjoittama teksti

Suomi on ruotsalainen

Jaksossa 8 pohditaan mikä on perinteinen suomalainen kotiruoka, mutta jo alusta saadaan selville, ettei sitä ole olemassa. Suomalaisessa ruoassa näkyy selvästi vaikutteita Venäjältä, lähinnä ItäSuomessa, ja Ruotsista. Suurin osa ruokalajista, joita pidetään perinteisinä suomalaisina ovat oikeastaan peräisin Ruotsista, esimerkiksi graavilohi, lihapullat ja hernekeitto. Tulevat Ruotsista myös ruokalajeja liittyvät perinteet. Torstaina hernekeiton syönti on pitkä perinne, joka tulee katoliselta ajalta, silloin torstaina syötiin hernekeittoa koska oli tarpeeksi tukeva ja mahdollisti paaston seuraavana päivänä. Nykyään suomalainen ja ruotsalainen hernekeitto eroavat toisistaan koska Suomessa se on vihreämpi, tämä johtuu herneiden lajista, Suomessa käytetään vihreitä herneitä, kun taas Ruotsissa käytetyt herneet ovat keltaiset. Myös lihapulla on tosi vanha ruokalaji, mutta jos nyt se on arkiruoka, aikaisemmin niitä syötiin vain erikoisissa tilanteissa, koska lihamylly oli kallista ja vain harvoilla ihmisillä ollut vaaraa siihen.

Myös sokerin käyttö tulee Ruotsista ja sen yhdistäminen suolaiseen ruokaan. Näkkileipäkin on peräisin Ruotsista, muuten leipomisessa on enemmän vaikutteita idästä ja se näkyy myös, jos vertaillaan ruotsalainen ja suomalainen leipominen kulttuuri, joista suomalainen on rikkaampi ja runsaampi.

Perinteinen joulujuoma glögikin oli alun perin ruotsalainen eikä nimi ole muuttunut Suomeen tultuaan.

Ruotsalainen vaikutus suomalaisessa ruoassa ei näy pelkästään ruokalajeissa, vaan koko ruokakulttuurissa ja keittiön ammatin alalla. Ruotsi on lähempi muita Euroopan maita, Suomeen verrattuna, joten kontakti Suomen ja Euroopan maiden välillä on aina kulkenut Ruotsin kautta. Sen takia tärkeimmät suomalaiset keittiömestarit ovat aloittaneet uransa työharjoittelussa Ruotsissa.

Video mielenkiintoisin asia oli saada selville, että aito suomalainen ruoka ei ole edes olemassa. Vaikka jo ohjelman nimistä on selvää, että ohjelmassa käsitellään Ruotsin vaikutusta nykyisessä Suomessa ja suomalaisessa kulttuurissa on ikävää ajatella, että niin tärkeässä osassa kansan kulttuurista ja elämästä ei ole mitään aitoa suomalaista. Toisaalta ajattelen, että jos Suomi ja Ruotsi kehittyivät yhdessä ja ovat pitkään olleet sama maa, eikö voisi olla mahdollista, että jotain nykyisestä ruokakulttuurista olisikin, itse asiassa, Suomi alueelta?

©2023 Katriina Rapatti ja Sari Päivärinne

Arviointiapua suomenopettajille: Reading to Learn tekstien arvioinnissa, lokakuu 2023,

jonka tekijät ovat Katriina Rapatti ja Sari Päivärinne, on [lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa kielibuusti.fi.

Reading to Learn ja lausetyypit opiskelijan tekstissä

Tässä osiossa tarkastellaan tekstikatkelmasta erilaisia **representatiivisia lausetyyppejä**. Käsitteellä representatiiviset lausetyypit viitataan siihen, miten lauseilla representoidaan kokemusmaailmaamme eli sitä, miten lauseilla luodaan kuva maailmasta. Lausetyypeillä viitataan tässä siis lauseiden sisällöllisiin merkityksiin, ei syntaktiseen rakenteeseen.

Erilaisia representatiivisia lausetyyppejä on useita, mutta tästä tekstistä tarkastellaan niistä neljää: materiaalisia, mentaalisia, verbaalisia ja relationaalisia lausetyyppejä. Lausetyypeistä annetaan ensin lyhyet kuvaukset. Tekstikatkelmassa on yksi eksistentiaalilause, joka myös kuuluu representatiivisiin lausetyyppeihin, mutta sitä ei tässä erikseen kuvata.

1) materiaaliset eli aineelliset lauseet

- ilmaisevat tapahtuman tai teon todellisessa tai mielikuvitusmaailmassa
- ”konstruoidaan ajan kuluessa tapahtuva muutos maailmassa” (Shore 2020, 302)
- jakautuvat transitiivisiin ja intransitiivisiin materiaalisiin lauseisiin

Aikaisemmin lihapullia syötiin vain erikoisissa tilanteissa.

2) mentaaliset lauseet

- ilmaisevat ihmisen mielensisäisiä kokemuksia eli ajattelemista, tunteita tai aistihavaintoja

Rakastan hyvin tehtyä kotiruokaa.

3) verbaaliset lauseet

- ilmaisevat kommunikaatiota

Ohjelmassa kerrotaan suomalaisen kotiruoan alkuperästä.

4) relationaaliset lauseet eli suhdelauseet

- ilmaisevat kahden asian välistä suhdetta
- verbinä usein *olla* (kopulana), muita mahdollisia verbejä esimerkiksi *koostua, sisältää, sisältyä, muodostaa ja muodostua*

Nyt lihapullat on arkiruokaa.

Lähde: Shore 2020

Lausetyypit on merkitty tekstiin seuraavin tavoin:

- Materiaaliset lauseet on lihavoitu.
- Mentaaliset lauseet on kursivoitu.
- Relationaliset eli suhdelauseet on alleviivattu.
- Verbaalisia lauseita ei tässä tekstissä ole.
- Eksistentiaalilause on merkitty suuremmalla fontilla.

*Jaksossa 8 pohditaan mikä on perinteinen suomalainen kotiruoka, mutta *jo alusta saadaan selville, ettei sitä ole olemassa. Suomalaisessa ruoassa näkyy selvästi vaikutteita Venäjältä, lähinnä ItäSuomessa, ja Ruotsista. Suurin osa ruokalajista, joita pidetään perinteisinä suomalaisina ovat oikeastaan peräisin Ruotsista, esimerkiksi graavilohi, lihapullat ja hernekeitto. Tulevat Ruotsista myös ruokalajeja liittyvät perinteet. Torstaina hernekeiton syönti on pitkä perinne, joka tulee katoliselta ajalta, silloin torstaina syötiin hernekeittoa koska oli tarpeeksi tukeva ja mahdollisti paaston seuraavana päivänä. Nykyään suomalainen ja ruotsalainen hernekeitto eroavat toisistaan koska Suomessa se on vihreämpi, tämä johtuu herneiden lajista, Suomessa käytetään vihreitä herneitä, kun taas Ruotsissa käytetyt herneet ovat keltaiset. Myös lihapulla on tosi vanha ruokalaji, mutta jos nyt se on arkiruoka, aikaisemmin niitä syötiin vain erikoisissa tilanteissa, koska lihamyly oli kallista ja vain harvoilla ihmisillä ollut vaaraa siihen.**

Reading to Learn ja osallistujaroolit opiskelijan tekstissä

Tässä osiossa tarkastellaan tekstin kirjoittajan rooleja. Esimerkkinä olevassa opiskelijan tekstissä kirjoittajan rooli jakautuu kahteen osaan: **tiedonvälittäjän** ja **arvioijan** rooliin. Kun kirjoittaja referoi katsomansa videon sisältöä, hänen tulee toimia luotettavana tiedon välittäjänä. Kun hän esittää omia arvioitaan videosta, hänen tulee toimia vakuuttavana oman arvion esittäjänä.

Ensimmäiseen katkelmaan on merkitty lihavoinnilla **tiedonvälittäjän** roolit:

Jaksossa 8 **pohditaan** mikä on perinteinen suomalainen kotiruoka, mutta jo alusta **saadaan selville**, ettei sitä ole olemassa. Suomalaisessa ruoassa näkyy **selvästi** vaikutteita Venäjältä, lähinnä ItäSuomessa, ja Ruotsista. Suurin osa ruokalajista, joita **pidetään** perinteisinä suomalaisina ovat **oikeastaan** peräisin Ruotsista, esimerkiksi graavilohi, lihapullat ja hernekeitto. Tulevat Ruotsista myös ruokalajeja liittyvät perinteet.

--

Toiseen katkelmaan on merkitty lihavoinnilla **arvioijan** roolit.

Video **mielenkiintoisin** asia oli **saada selville**, että aito suomalainen ruoka ei ole edes olemassa. Vaikka jo ohjelman **nimistä on selvää**, että ohjelmassa käsitellään Ruotsin vaikutusta nykyisessä Suomessa ja suomalaisessa kulttuurissa **on ikävää ajatella**, että **niin tärkeässä osassa** kansan kulttuurista ja elämästä ei ole mitään aitoa suomalaista. **Toisaalta ajattelen**, että jos Suomi ja Ruotsi kehittyivät yhdessä ja ovat pitkään olleet sama maa, eikö **voisi olla mahdollista**, että jotain nykyisestä ruokakulttuurista **olisikin, itse asiassa**, Suomi alueelta?

Reading to Learn ja ilmenemismuodot opiskelijan tekstissä

Seuraavaan tekstikatkelmaan on merkitty lihavoinnilla kohtia, joissa näkyy jäsentymättömiä lauserakenteita ja puhekielelle tyypillistä lause- ja virkerakenteiden ketjumaisuutta.

Jaksossa 8 pohditaan mikä on perinteinen suomalainen kotiruoka, mutta jo alusta saadaan selville, ettei sitä ole olemassa. Suomalaisessa ruoassa **näkyvä selvästi vaikutteita Venäjältä, lähinnä ItäSuomessa, ja Ruotsista. Suurin osa ruokalajista**, joita pidetään perinteisinä suomalaisina ovat oikeastaan peräisin Ruotsista, **esimerkiksi graavilohi, lihapullat ja hernekeitto. Tulevat Ruotsista myös ruokalajeja liittyvät perinteet. Torstaina hernekeiton syönti** on pitkä perinne, joka tulee katoliselta ajalta, **silloin** torstaina syötiin hernekeittoa koska oli tarpeeksi tukeva ja **mahdollisesti** paaston seuraavana päivänä. Nykyään suomalainen ja ruotsalainen hernekeitto eroavat toisistaan koska Suomessa se on vihreämpi, tämä johtuu herneiden lajista, Suomessa käytetään vihreitä herneitä, kun taas Ruotsissa käytetyt herneet ovat keltaiset. Myös lihapulla on tosi vanha ruokalaji, **mutta jos nyt** se on arkiruoka, **aikaisemmin** niitä syötiin vain erikoisissa tilanteissa, **koska** lihamyly oli kallista ja vain harvoilla ihmisillä ollut vaaraa siihen.

Opiskelijatekstin pisteytys

TEKSTIN TAVOITE

- Miten tarkoituksenmukaisesti kirjoittaja on valinnut tekstilajin? 2 p.
- Miten hyvin teksti toteuttaa tekstilajia? 2 p.

TEKSTIN KOKONAIJÄSENTELY

- Eteneekö teksti tarkoituksenmukaisesti vaiheiden kautta? 2 p.
- Kuinka hyvin jaksot ovat rakentuneet? Eteneekö teksti loogisesti jaksosta toiseen vaiheiden sisällä? 2 p.

MERKITYKSET TEKSTISSÄ: SISÄLTÖ

- Käytetäänkö lausetyyppejä osuvasti? Ovatko lauseiden väliset suhteet selkeitä? 2 p.
- Miten sisältösanat ja niiden väliset suhteet rakentavat tekstin kokonaisuutta? 2 p.

MERKITYKSET TEKSTISSÄ: OSALLISTUJAROOLIT

- Miten tarkoituksenmukaisesti kirjoittaja käyttää vuorovaikutukseen liittyviä lausetyyppejä? 3 p.
- Miten tarkoituksenmukaisesti kirjoittaja käyttää sanavalintoja kirjoittaja-lukija-suhteen luomiseen? 3 p.

MERKITYKSET TEKSTISSÄ: ILMENEMISMUOTO

- Miten kirjakielistä kielenkäyttö on taitotasoon nähden? Onko puhekieltä käytetty tarkoituksenmukaisesti? 2 ½ p.
- Onko lause- ja lausekerakenteissa sopivasti vaihtelua taitotasoon nähden? 2 p.
- Onko kappaleet, lauseet ja virkkeet kytketty tarkoituksenmukaisesti toisiinsa? 2 p.
- Onko selvää, kehen tai mihin kussakin lauseessa viitataan? 3 p.

MUODOLLISET SEIKAT

KIELIOPPI

Ovatko lauseet ja muodot kieliopillisesti oikeita? 2 p.

OIKEINKIRJOITUS

Onko tekstissä usein käytetyt, keskeiset sanat kirjoitettu oikein? 3 p.

Onko harvemmin käytetyt sanat kirjoitettu oikein?

VÄLIMERKIT

Käytetäänkö välimerkkejä oikein taitotasoon nähden? 2 p.

ESITYSTAPA

Onko kappalejako merkitty? Onko ulkoasu selkeä? 2 p.

YHTEENSÄ

36 ½ p. / 48 p.

Lähteet:

Shore, Susanna & Rapatti, Katriina 2014. Tekstilajikokonaisuudesta yksityiskohtiin – miten arvioida oppilaiden tekstejä? Teoksessa Susanna Shore & Katriina Rapatti (toim.) *Tekstilajitaidot : Lukemisen ja kirjoittamisen opetus koulussa*. s. 121–142. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.